

Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут
кафедра трудового, екологічного та аграрного права

З. В. ЯРЕМАК

АГРАРНЕ ПРАВО УКРАЇНИ:

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО
СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ
ЗДОБУВАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОПП Право спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ, 2026

УДК 349.42(477)(072.034)

*Рекомендовано до видання вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 8 від 18 березня 2026 року)*

Рецензенти:

Данилюк Леся Романівна – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Олійник Оксана Степанівна – кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Я 68 Яремак З. В. Аграрне право України: методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять здобувачів заочної форми здобуття вищої освіти ОПП Право спеціальності 081 Право. Електронне видання. Івано-Франківськ: Карпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2026. 29 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни «Аграрне право України» та здачі іспиту. В посібнику викладені: програма курсу, завдання до семінарських і практичних занять, які включають короткі методичні рекомендації, що сприятимуть підготовці до занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольних питань для перевірки знань, практичних завдань. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна та інші наукові джерела по темі, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 01.02.2026 р.

Методична розробка призначена для здобувачів вищої освіти, викладачів.

УДК 349.42(477)(072.034)

© Яремак З. В., 2026

© КНУВС, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ	10
ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ	13
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1	
Тема. Державно-правове регулювання сільського господарства	13
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2	
Тема. Правове становище сільськогосподарських товариств та їх об'єднань	16
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3	
Тема. Правове регулювання ведення особистих селянських господарств	20
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4	
Тема. Договірне регулювання аграрних правовідносин	24

ВСТУП

Вивчення аграрного права України – складова частина правової освіти студентів юридичних спеціальностей. Особливого значення набуває дослідження загальнотеоретичних засад аграрного права в сучасний період реформування економіки, здійснення аграрної і земельної реформи.

Норми аграрного права відіграють важливу роль у забезпеченні реалізації аграрної політики держави. Вирішення економічних та соціальних проблем села, всього агропромислового комплексу значною мірою залежать від їх правового забезпечення. Сучасний етап розвитку аграрного права України характеризується розширенням кола суб'єктів аграрних правовідносин. Так, в Україні створено законодавчу базу для розвитку різних форм господарювання на селі: державних, комунальних і приватних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських товариств, фермерських господарств, приватних аграрних підприємств та ін. В умовах проведення аграрної реформи в Україні спостерігається також розширення системи аграрного права за рахунок виникнення нових аграрно-правових інститутів (інституту аграрної реформи; сільськогосподарської оренди; приватної власності на землю; фермерства тощо).

Аграрне право України є важливою навчальною дисципліною. У процесі її вивчення забезпечується поглиблення знань у сфері земельних, трудових, майнових, організаційних, соціальних та інших відносин, що виникають в сфері сільськогосподарського виробництва, виявлення їх специфіки, а також оволодіння нормативно-правовим матеріалом, необхідним у майбутній трудовій діяльності студентів.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право України» є формування системи знань з правового регулювання аграрних відносин, вироблення навиків правильного застосування нормативно-правових актів аграрного законодавства України.

Основними цілями вивчення дисципліни «Аграрне право України» є набуття студентами знань та розуміння змісту положень нормативно-правових актів, що застосовуються для регулювання аграрних відносин, застосування навичок та знань, набутих при вивченні теоретичного матеріалу, для самостійного розв'язання практичних проблем, які виникають у процесі реалізації правосуб'єктності учасників аграрних правовідносин, правильного тлумачення та застосування норм аграрного законодавства.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Аграрне право України як самостійна галузь права

Становлення сільськогосподарського (аграрного) права як галузі права. Розвиток аграрного права в умовах реформування аграрних відносин в Україні.

Поняття та ознаки аграрного права України. Предмет аграрного права як галузі права. Аграрні правовідносини, їх види. Методи правового регулювання аграрних відносин. Принципи аграрного права. Система аграрного права.

Співвідношення та взаємодія аграрного права з іншими галузями права.

Виникнення і розвиток науки аграрного права. Аграрне право як навчальна дисципліна.

Тема 2. Джерела аграрного права

Загальна характеристика аграрного законодавства України. Особливості аграрного законодавства на сучасному етапі.

Поняття і види джерел аграрного права. Конституційні засади аграрного права України. Закони в системі джерел аграрного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела аграрного права, основні напрями їх регулювання. Характеристика, види і юридична сила локальних правових актів в сільському господарстві.

Систематизація аграрного законодавства. Перспективи вдосконалення аграрного законодавства України.

Тема 3. Державне регулювання сільського господарства в Україні

Поняття, зміст та принципи державного регулювання сільського господарства України. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.

Система і повноваження органів управління у сфері сільськогосподарського виробництва.

Здійснення державного контролю та нагляду за додержанням аграрного законодавства. Теоретичні та практичні проблеми формування системи органів державного контролю в сільському господарстві.

Державна аграрна політика: поняття, правове регулювання, напрями діяльності. Правове забезпечення продовольчої безпеки.

Основні напрями та правові форми державної підтримки суб'єктів господарювання у сфері сільськогосподарського виробництва. Сільськогосподарське дорадництво.

Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сільському господарстві. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності у сільському господарстві.

Цифровізація аграрних відносин. Державний аграрний реєстр.

Сталий розвиток сільського господарства й агросфери. Диверсифікація

сільських територій.

Тема 4. Суб'єкти аграрного права

Характеристика учасників сільськогосподарського виробництва як суб'єктів аграрного права, їх види. Поняття «сільськогосподарський товаровиробник» і «сільськогосподарське підприємство».

Сільськогосподарські підприємства як суб'єкти аграрних відносин: поняття, ознаки, види. Особливості правового становища сільськогосподарських підприємств кооперативного та корпоративного типів та їх об'єднання.

Загальна характеристика правового статусу фізичних осіб як суб'єктів аграрного виробництва. Фізичні особи як засновники, члени й учасники сільськогосподарських підприємств. Особливості правового становища найманих працівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

Тема 5. Правове становище сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань

Поняття та ознаки колективного сільськогосподарського підприємства.

Поняття, юридичні ознаки, особливості правосуб'єктності державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств. Правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.

Поняття, правові ознаки та види сільськогосподарських товариств. Порядок та особливості утворення сільськогосподарського акціонерного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю. Правовий режим майна та землі сільськогосподарських товариств. Органи управління та контролю сільськогосподарського товариства та їх компетенція. Майнові фонди сільськогосподарського товариства.

Правовий статус об'єднань підприємств в сільському господарстві. Особливості різних видів об'єднань підприємств. Правове становище аграрної холдингової компанії. Порядок утворення та державної реєстрації аграрної холдингової компанії. Правовий режим майна аграрної холдингової компанії. Виробничо-господарська діяльність аграрної холдингової компанії та її правове забезпечення.

Тема 6. Правовий статус сільськогосподарських кооперативів

Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів та їх види. Кооперативні об'єднання.

Порядок створення сільськогосподарських кооперативів. Право членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу. Права та обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів.

Правовий режим майнових фондів сільськогосподарського кооперативу. Статутний капітал, фонд розвитку, резервний фонд.

Правовий режим земельної ділянки кооперативу.

Система органів самоврядування в кооперативних сільськогосподарських підприємствах.

Особливості господарської діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Державна підтримка сільськогосподарських кооперативів.

Порядок припинення діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Тема 7. Правове становище фермерського господарства

Загальна характеристика Закону України «Про фермерське господарство».

Поняття та юридичні ознаки фермерського господарства. Порядок створення та державної реєстрації фермерських господарств. Сімейне фермерське господарство.

Умови членства в господарстві. Права та обов'язки членів.

Земельні відносини у фермерських господарствах. Правовий режим майна у фермерських господарствах. Господарська діяльність фермерських господарств.

Державна підтримка фермерських господарств.

Припинення діяльності фермерських господарств.

Тема 8. Правове регулювання ведення особистих селянських господарств

Загальна характеристика законодавчого регулювання ведення особистих селянських господарств.

Поняття та ознаки особистого селянського господарства. Відмінність особистого селянського господарства від фермерського господарства.

Земельні відносини в особистому селянському господарстві громадян. Правове регулювання майнових відносин в особистих селянських господарствах. Господарська діяльність особистих селянських господарств.

Змістовий модуль 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 9. Правове регулювання використання природних ресурсів в сільському господарстві. Охорона довкілля в сільському господарстві

Види використання природних ресурсів у сільському господарстві. Додержання екологічних вимог при використанні природних ресурсів у сільському господарстві.

Види використання земельних ресурсів у сільському господарстві. Права та обов'язки сільськогосподарських землекористувачів. Плата за землю: земельний податок і орендна плата.

Правове регулювання лісокористування у сільському господарстві. Правове регулювання використання водних ресурсів у сільському господарстві. Надрокористування у сільському господарстві.

Правове регулювання охорони довкілля у сільському господарстві.

Правовий інститут меліорації земель у сільському господарстві. Правове регулювання хімізації сільського господарства. Державна реєстрація пестицидів та агрохімікатів. Правове регулювання застосування біотехнологій.

Правова охорона земель у сільському господарстві. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам. Підстави та порядок відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Правове регулювання поведінки з відходами сільського господарства.

Тема 10. Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств

Поняття і принципи виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного виробництва. Суб'єктні, дозвільні, земельні й кваліфікаційні обмеження у веденні такої діяльності.

Спеціалізація сільськогосподарського виробництва. Рослинництво, тваринництво, аквакультура як основні галузі аграрного виробництва.

Правове регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Оподаткування сільськогосподарських підприємств. Законодавче регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Загальна характеристика і особливості правового регулювання трудових відносин в сільськогосподарських підприємствах.

Тема 11. Екологізація аграрного виробництва

Правові засади екологізації сільськогосподарського виробництва.

Реалізація та правове забезпечення принципу екологізації аграрного виробництва у сфері використання земель сільськогосподарського призначення.

Органічне сільськогосподарське виробництво та його правова регламентація. Сертифікація органічного виробництва.

Тема 12. Правове забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції

Поняття і зміст безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

Участь держави у забезпеченні безпечності та якості сільськогосподарської продукції і харчових продуктів. Права, обов'язки та відповідальність суб'єктів у сфері забезпечення безпечності та якості сільськогосподарської продукції.

Сертифікація та маркування як нормативні засади якості і безпечності сільськогосподарської продукції.

Правові засади використання ГМО при виробництві сільськогосподарської продукції. Державні реєстри ГМО порід тварин, ГМ сортів рослин, ГМ кормів та ветеринарних препаратів. Порядок маркування продуктів харчування, що містять ГМО.

Тема 13. Договірне регулювання аграрних правовідносин

Поняття, види та особливості договірних зобов'язань в АПК.

Загальна характеристика договірних відносин з реалізації сільськогосподарської продукції. Поняття договору контракції сільськогосподарської продукції.

Договори матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Договори фінансового лізингу за участю аграрних товаровиробників. Договори виробничо-технічного обслуговування (договори на агрохімічне обслуговування; договір на виконання авіаційно-хімічних робіт; договір на виконання робіт по терасуванню схилів, створенню полезахисних смуг; договори

на полив с/г культур; договори на ремонт та технічне обслуговування сільськогосподарської техніки).

Тема 14. Правове регулювання аграрного ринку

Правові засоби формування аграрного ринку. Поняття організованого аграрного ринку, його інфраструктура. Загальна характеристика учасників аграрного ринку. Правове становище аграрної біржі, її функції. Правове становище Аграрного фонду, його повноваження.

Загальна характеристика оптових ринків сільськогосподарської продукції. Порядок набуття юридичною особою статусу оптового ринку. Основні напрями діяльності. Державна політика підтримки оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Державне регулювання цін на окремі види сільськогосподарської продукції. Поняття об'єктів державного цінового регулювання

Правове регулювання ринку зерна. Державне регулювання ринку зерна та формування зернових ресурсів. Ресурси зерна державного продовольчого резерву та регіональні ресурси зерна. Загальна характеристика суб'єктів ринку зерна. Порядок декларування зерна. Правове регулювання контролю якості зерна. Порядок здійснення державних закупівель зерна.

Тема 15. Правове забезпечення сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог ЄС та СОТ

Організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в контексті вимог ЄС та СОТ.

Основні категорії, принципи й вимоги до виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції згідно з правом СОТ. Угоди СОТ «Про сільське господарство», «Про застосування санітарних та фітосанітарних заходів», «Про технічні бар'єри у торгівлі».

Спільна аграрна політика ЄС. Правове регулювання аграрних відносин в ЄС. Поняття і напрями адаптації аграрного законодавства України до вимог законодавства ЄС. Особливості державної підтримки суб'єктів агробізнесу в ЄС.

Тема 16. Захист прав сільськогосподарських товаровиробників

Загальна характеристика та основні способи захисту прав сільськогосподарських товаровиробників в сучасний період.

Юрисдикційні та неюрисдикційні механізми захисту прав аграрних виробників.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

При вивченні навчальної дисципліни використовуються такі форми навчальної роботи: лекції, семінарські заняття, консультації, написання письмових контрольних робіт, самостійна робота студентів.

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань з попередньо визначених силабусом тем. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди, рецензування та обговорення доповідей, дискусій. *Практичне заняття* – це вид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування відповідно сформульованих завдань.

На заняттях з навчальної дисципліни «Агарне право України» поєднуються форми проведення семінарських та практичних занять, фронтальне та індивідуальне опитування студентів, усна і письмова перевірка знань, детальний аналіз практичних завдань – реальних юридичних справ та фактів. Перелік тем семінарських занять визначений силабусом. Семінарські (практичні) заняття проводяться з основних тем і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою. Головна *мета* семінарських (практичних) занять — опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем дисципліни, формування вміння творчого застосування отриманих знань на практиці.

Методичні вказівки містять вимоги, питання, практичні завдання і перелік джерел для забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти до семінарських (практичних) занять. До кожної теми, що виноситься для аналізу на семінарське заняття, подана коротка анотація, в якій вказується на чому потрібно зосередити увагу при вивченні теми. До тем також поданий перелік питань, що носять конкретний, деталізований характер і цим самим забезпечують глибше розуміння теми та акцентують увагу на основних положеннях законодавства, а також перелік спеціальної літератури, чинних нормативно-правових актів та судової практики. До тем також включені практичні завдання, які передбачають юридичний аналіз відносин, кваліфікацію юридичних фактів, що мали місце. При вирішенні практичних завдань, насамперед необхідно проаналізувати коло відносин, які склалися, та вибрати правові норми, що підходять для врегулювання в даному випадку. Вибравши норму, слід переконатись в її чинності та аутентичності тексту, перевірити межі дії, щоб впевнитись, що саме вона (чи кілька норм), стануть нормативною підставою правової кваліфікації. Правова кваліфікація представляє собою юридичну оцінку всієї сукупності фактичних обставин справи шляхом віднесення конкретного випадку до сфери дії певних юридичних норм. *Відповідь* – *вирішення практичних завдань повинна бути максимально повною, обґрунтованою,*

з посиланням на конкретні статті нормативно-правових актів та визначенням можливих варіантів вирішення, які можуть відрізнятися в залежності від зміни обставин.

Семінарські заняття також передбачають виконання *методичних завдань* – спеціально сформульовані навчальні завдання, які спрямовані на організацію самостійної роботи студента з навчальним матеріалом, а також на формування практичних умінь і навичок аналізу та застосування теоретичних знань. Методичні завдання вимагають не лише відтворення інформації, а й активної, осмисленої роботи: орієнтують студента на глибоке засвоєння конкретних аспектів теми, виділення головного та розуміння взаємозв'язків між поняттями; вимагають застосування знань до конкретних ситуацій, аналізу нормативних актів, порівняння правових явищ або формування власної аргументованої позиції (як, наприклад, "Дайте порівняльну характеристику..."); розвивають критичне мислення, навички самостійного пошуку та структурування інформації.

Підготовка до семінарських (практичних) занять не вимагає переписування (відтворення) положень підручників чи статей нормативно-правових актів, однак для належних, обґрунтованих відповідей попередньо мають бути проаналізовані та занотовані (письмово чи в електронній формі) номери статей, їх положення, висновки та анотації наукових джерел, які використовуються при відповідях.

Практичні та методичні завдання потрібно виконувати в письмовій формі.

Невиконання письмово вказаних завдань означає неналежну підготовку до заняття й тягне за собою незадовільну оцінку.

Основою підготовки до семінарських (практичних) занять виступають такі базові навчальні та наукові джерела:

1. Аграрне право : підручник / за ред. Т. В. Курман ; Націон. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024.
2. Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022.
3. Аграрне право : підручник / В.М. Корнієнко, Г.С. Корнієнко, І.М. Кульчій та інші; за ред. А.М. Статівки. Харків : Право, 2018.
4. Аграрне право України: Навчальний посібник / Харитонova Т. Є., Каракаш І.І. Одеса: Юридична література, 2017. 436 с.
5. Аграрне право України: Підручник / Багай Н.О., Бондар Л.О., Гуревський В.К. та ін.; За ред. О.О. Погрібного. Київ: Істина, 2007 (2004, 2005).
6. Аграрне право України: підручник / Єрмоленко В.М., Гафурова О.В., Гребенюк М.В. та ін.; За заг. ред. В.М. Єрмоленка. К.: Юрінком Інтер, 2010. 608 с.
7. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Харків: Право, 2013. 326 с.
8. Багай Н.О. Теоретичні проблеми розвитку аграрного законодавства України: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2020.

9. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: [монографія] / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014. 268 с.

10. Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

11. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін.; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків : Право, 2012. 448 с.

12. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1 (2 год.)

ТЕМА. Державно-правове регулювання сільського господарства

При роботі над темою необхідно з'ясувати розвиток системи державного управління у взаємозв'язку з політичними, економічними і юридичними аспектами реформування системи органів державного управління. Слід також звернути увагу на правове положення органів, які здійснюють державний контроль і державне управління сільським господарством, структуру, порядок утворення, компетенцію, організаційно-правові форми діяльності органів управління агропромисловим комплексом.

При вивченні теми доцільно проаналізувати основні напрямки державного регулювання:

- а) формування і функціонування ринку сільськогосподарської продукції і продовольства;*
- б) фінансування, кредитування, страхування, пільгове оподаткування;*
- в) розвиток соціальної сфери села тощо.*

Питання для обговорення:

1. Поняття та принципи державного регулювання сільського господарства України. Форми і методи державного регулювання сільського господарства.
2. Система органів управління у сфері сільськогосподарського виробництва.
3. Здійснення державного контролю та нагляду за додержанням аграрного законодавства.
4. Поняття та види державної підтримки сільського господарства, їх правова регламентація.
5. Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сільському господарстві.
6. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності у сільському господарстві.

Контрольні питання:

1. Що таке продовольча безпека?
2. Які критерії застосовуються для оцінки стану продовольчої безпеки?
3. Які, на Вашу думку, держава повинна вживати заходи для розвитку аграрного сектору економіки?
4. Визначте завдання Міністерства аграрної політики та продовольства України?
5. Які зміни відбулися в системі органів державного контролю АПК?
6. Які повноваження Держпродспоживслужби України?

Методичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Схематично визначте структуру органів управління в АПК.
2. Оберіть одну діючу державну програму (наприклад, компенсація вартості

сільгосптехніки українського виробництва) та випишіть критерії, яким має відповідати аграрій, щоб стати її учасником.

Практичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Засновник фермерського господарства «Мрія» звернувся до сільськогосподарської дорадчої служби за роз'ясненням, який податок він має сплачувати за землю, що перебуває в його власності та користуванні на праві оренди.

Якими нормативно-правовими актами слід керуватися у даному разі? Які податки має сплачувати фермерське господарство за землю, що перебуває у його власності та користуванні? Чи передбачені законодавством України пільги щодо оподаткування фермерських господарств? Підготуйте письмову відповідь.

2. Фермерське господарство «Колос» подало заявку на отримання державної дотації на утримання корів. Проте орган виконавчої влади відмовив, аргументуючи це тим, що господарство має заборгованість зі сплати ЄСВ (єдиного соціального внеску) за минулий квартал. Фермер стверджує, що борг уже погашено, але в базі даних податкової інформація ще не оновилася.

Чи правомірна відмова? Який порядок оскарження таких рішень?

3. ТзОВ «Колос» звернулося до дорадчої служби за консультацією щодо можливості компенсації вартості с/г техніки.

Чи може товариство претендувати на таку компенсацію?

Надайте вичерпну відповідь за яких умов та в якому порядку може бути надана така компенсація.

4. Через аномальний град фермер втратив 70% врожаю соняшника. Посіви були застраховані, але страхова компанія відмовляється виплачувати повну суму, посилаючись на те, що державна програма компенсації страхових платежів цього року не була профінансована в повному обсязі.

Чи правомірна відмова? Визначте роль держави у страхуванні сільськогосподарської продукції.

Література:

Білінська О. В. Правові засади державної аграрної політики України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2013. 20 с.

Гафурова О. В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія. Київ: Ірідіум, 2014. 480 с.

Григор'єва Х. А. Законодавче забезпечення державної підтримки сільського господарства України в умовах війни та післявоєнного відновлення: продовольчий вимір: монографія. Луцьк: Вежа-Друк. 2025.

Григор'єва Х. А. Продовольча безпека України: удосконалення законодавства в умовах воєнних, євроінтеграційних та екологічних викликів: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2024.

Григор'єва Х.А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення: монографія. Херсон: Видавн. Дім «Гельветика», 2019. 596 с.

Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: монографія / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. Київ: Вид-ць О.М. Ешке, 2014. 260 с. 41

Курман Т. В. Теоретико-методологічні засади правового забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2019. 40 с.

Петрова Н. О. Державно-правове регулювання аграрної сфери : окремі напрями в умовах сталого розвитку та євроінтеграції. *Modern paradigm of public and private law amidst sustainable development: scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2023. Vol. 2. P. 139-171. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/363/9884/20588-1>

Сухацький Р. П. Правові засади державного регулювання сільського господарства в ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право* 2025. № 2 (87). С. 47-51.

Нормативно-правові акти:

Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку: Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Про державні резерви: Закон України від 09.08.2023 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>

Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-IV#Text>

Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. №1807-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text>

Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу: Закон України від 07.02.2002 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3023-14#Text>

Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві: Закон України від 04.11.2021р. № 1865-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1865-20#Text>

Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80#Text>

Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF#Text>

Про затвердження Методики розрахунку індикаторів продовольчої безпеки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2025 р. № 1140. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF#Text>

Деякі питання надання грантів бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text>

Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 21.04.2021 р. № 384. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text>

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>

Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text>

Положення про Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 21.07.2025 р. № 903. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2025-%D0%BF#Text>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2 (2 год.)

ТЕМА. Правове становище сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань

В аграрному секторі економіки представлені як специфічні тільки для неї форми підприємницької діяльності (наприклад, селянські господарства і сільськогосподарські кооперативи), так і аналогічні або близькі до тих, які широко використовуються практично у всіх галузях (наприклад, господарські товариства). Багато чисельність форм господарювання дозволяє використовувати різні критерії для класифікації видів сільськогосподарських підприємств.

Підприємства займають значене місце серед с/г товаровиробників. При підготовці необхідно звернути увагу на поняття та ознаки підприємства, які розкривають його сутність, з'ясувати, які на сьогодні існують види, організаційно-правові форми і категорії підприємств, розкрити особливості створення та функціонування окремих видів підприємств в сільському господарстві, розкрити майнову основу їх господарювання.

Вивчення питання про колективне с/г підприємство слід почати з аналізу законодавчого забезпечення існування колективних сільськогосподарських підприємств в Україні, дати характеристику Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство». Питання про ознаки колективного сільськогосподарського підприємства та його поняття потребує творчого підходу студентів та знань нормативно-правових актів основних галузей законодавства. Особливу увагу слід звернути на процес реформування колективних сільськогосподарських підприємств в умовах проведення аграрної реформи в Україні, з'ясувати основні форми використання майна та земель колективних сільськогосподарських підприємств в процесі їх реорганізації.

Важливе місце належить господарським товариствам якими згідно чинного законодавства є підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їхнього майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. Традиційно класифікація господарських товариств здійснюється за способами формування, функціонування статутного капіталу і обсягами відповідальності учасників за зобов'язаннями товариства. Необхідно визначити правове становище господарських товариств в АПК та засвоїти організаційно-правові форми акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю.

Студентам необхідно звернути увагу на правову природу такого явища, як господарські об'єднання в сільському господарстві, виділити їх основні ознаки та особливості.

Питання для обговорення:

1. Поняття, юридичні ознаки, особливості правосуб'єктності державних і комунальних сільськогосподарських підприємств.
2. Правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.
3. Поняття та ознаки колективного сільськогосподарського підприємства.
4. Організаційно-правові форми реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств в умовах аграрної реформи.
5. Поняття, правові ознаки та види сільськогосподарських товариств.
6. Правовий режим майна та землі сільськогосподарських товариств. Майнові фонди сільськогосподарського товариства.
7. Правовий статус об'єднань підприємств в сільському господарстві.
8. Виробничо-господарська діяльність аграрної холдингової компанії та її правове забезпечення.

Контрольні питання:

1. Особливості правового режиму майна державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.
2. Який порядок створення державних та комунальних с/г підприємств? Порядок припинення діяльності державних та комунальних с/г підприємств?
3. Вкажіть, які ознаки колективного сільськогосподарського підприємства притаманні йому як суб'єкту аграрного землевикористання.
4. Порядок та особливості утворення сільськогосподарського акціонерного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю.
5. Які особливості створення, управління аграрних холдингових компаній?

Методичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Розкрийте спільні та відмінні риси між комунальним та державним підприємством.
2. Визначте відмінності у правовому статусі колективних сільськогосподарських підприємств та державних сільськогосподарських підприємств.
3. Складіть порівняльну таблицю органів управління сільськогосподарського акціонерного товариства і товариства з обмеженою відповідальністю.

Практичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Член колективного сільськогосподарського підприємства «Нива» Кондратюк звернувся з позовною заявою до суду про виплату йому підприємством щорічних дивідендів на пай.

Представник колективного сільськогосподарського підприємства «Нива» в

судовому засіданні пояснив, що, оскільки такі відносини Статутом підприємства не врегульовані, за рішенням правління щорічні дивіденди на паї усіх членів підприємства були зараховані у збільшення їх часток в пайовому фонді.

Яке рішення у справі повинен прийняти суд? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Державне підприємство «Дослідне господарство "Аграрій"», яке підпорядковується Міністерству освіти і науки України, використовує 800 га землі на праві постійного користування для вирощування зернових та навчання студентів агрономічного коледжу.

Кабінет Міністрів України, керуючись політикою консолідації державних земель, приймає розпорядження про передачу цілісного майнового комплексу (ЦМК) цього підприємства до сфери управління Фонду державного майна України (ФДМУ) для подальшої здачі земель в оренду через аукціони «Земельного банку».

Директор коледжу та представники Міністерства освіти подають позов до суду, вимагаючи зупинити передачу, аргументуючи це тим, що, передача відбулася без погодження з Міністерством освіти.

Чи порушив Кабінет Міністрів встановлену процедуру передачі?

Який правовий статус земель, що перебувають у постійному користуванні ДП «Дослідне господарство "Аграрій"» після передачі ЦМК до ФДМУ? Чи втрачає підприємство право на ці землі автоматично?

3. До вас, як сільськогосподарського дорадника, звернулися інвестори з різними запитами.

Інвестор А: Бажає створити сімейний бізнес на 20 гектарах, залучивши дружину та сина.

Інвестор Б: Хоче залучити капітал від 10 різних партнерів для будівництва елеватора, але не хоче відповідати власним майном у разі банкрутства.

Інвестор В: Група з 50 дрібних селян, які хочуть спільно купити один комбайн для збирання врожаю на всіх своїх ділянках.

Яку форму господарювання ви їм порадите?

4. У Статуті колективного сільськогосподарського підприємства (КСП) «Промінь» зафіксовано положення: *«Майно підприємства належить його членам на праві спільної приватної власності. Члени підприємства розпоряджаються належним їм майном за взаємною домовленістю».*

Один із членів КСП, вирішив вийти зі складу підприємства та зажадав забрати свою частку майна «в натурі» (конкретний трактор та частину зерноховища), посилаючись на те, що як співвласник він має на це право. Решта членів КСП проголосували проти, стверджуючи, що майно належить підприємству як юридичній особі, а не кожному члену окремо.

Чи відповідає цитоване положення Статуту Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство»?

Хто є власником майна — КСП як юридична особа чи його члени як фізичні особи?

Чим відрізняється «право на майновий пай» від «права приватної власності на конкретне майно»?

Яким чином має бути задоволена вимога цієї особи при виході з КСП згідно з процедурою паювання?

5. До вас звернулася громадянка, яка знайшла у покійного дідуся Сертифікат на земельну частку від 1997 року. КСП вже давно ліквідоване, а землі розпайовані.

Дайте правову консультацію. Чи може вона ще отримати землю?

(Підказка: зверніть увагу на процедуру спадкування неоформленого паю та поняття «незатребуваних паїв»).

Література:

Бургер (Костур) О.Д. Організаційно-правові форми ведення товарного сільськогосподарського виробництва в Україні та державах СНД: порівняльно-правовий аналіз: монографія / наук. ред.: Н. О. Багай; Держ. ВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ: Супрун В. П. [вид.], 2019. 187 с.

Гуцол Р. І. Правове становище агрохолдингів в Україні: дис. на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ, 2026.

Дмитренко Р. Сутнісний зміст державного регулювання розвитку агробізнесу. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. Вип. 3 (75). С. 23-28.

Дударенко В.В. Правовий статус аграрних холдингів в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект: дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Кив, 2019. 258 с.

Єрмоленко В.М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика. К. : Магістр-XXI сторіччя, 2005. 304 с.Єрмоленко В.М. Теоретичні проблеми аграрних майнових правовідносин: монографія. К. : Магістр-XXI сторіччя, 2008. 188 с. Корнієнко Г. С. Агробізнес в Україні: теоретико-правові проблеми становлення та розвитку: монографія. Харків. Юрайт, 2023. 560 с.

Новак Т., Дудаш М. Стимулювання розвитку підприємництва у сільській місцевості: теоретико-правова характеристика. *Право. Людина. Навколишнє середовище*. 2023. № 14 (2). С. 65-80.

Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: Монографія Х. : Харків юридичний, 2007. 494 с.

Хорошевська О.І. Правові аспекти паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств в Україні: автореферат : дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Кив, 2019. 18 с.

Цюцик О.В. Організаційно-правові форми сільськогосподарських товаровиробників. Л.: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. 564 с.

Законодавство:

Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#n650>

Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-6. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. № 1561-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1561-17#Text>

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#n333>

Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

Про фермерське господарство: Закон України 19 червня 2003 р., № 973-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>

Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1529/99#Text>

Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>

Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>

Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-2007-%D0%BF>

Деякі питання призначення керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки та членів їх наглядових рад: Постанова КМУ від 21.03.2018 р. № 190. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2018-%D0%BF#Text>

Про порядок проведення конкурсного відбору керівників держаних суб'єктів господарювання: постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2008 р. № 777. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2008-%D0%BF#Text>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3 (2 год.)

ТЕМА. Правове регулювання ведення особистих селянських господарств

При вивченні теми студенти повинні виявити істотні особливості особистого селянського господарства, з'ясувати специфіку його правового статусу в системі суб'єктів аграрних відносин.

На основі поняття та ознак особистого селянського господарства громадян необхідно розмежувати його із фермерським господарством.

Розгляд питань необхідно розпочати зі з'ясування сутності поняття «особисте селянське господарство». Так, особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог законів України та підзаконних

нормативно-правових актів. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької діяльності. Далі слід проаналізувати такі ознаки особистого селянського господарства, як:

- споживчий характер діяльності (лише залишки вирощеної чи виробленої сільськогосподарської продукції - реалізуються);
- базується на особистій праці та приватній власності;
- має підсобний характер (є додатковим джерелом доходів сім'ї).

Аналіз земельних і майнових відносин в особистих селянських фермерських господарствах повинен ґрунтуватися на знаннях студентів нормативно-правових актів не лише аграрного, але й земельного, цивільного законодавства.

Питання для обговорення:

1. Поняття та юридичні ознаки особистого селянського господарства.
2. Право членства в особистому селянському господарстві. Права та обов'язки членів.
3. Право на використання земельних ділянок як основи для ведення особистого селянського господарства.
4. Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства (суб'єкти та об'єкти права власності).
5. Особливості господарської діяльності особистих селянських господарств. Надання послуг у сфері сільського (зеленого) туризму.
6. Державна підтримка особистих селянських господарств.

Контрольні питання:

1. Дайте власне визначення особистого селянського господарства. Які його ознаки, на Вашу думку, є найбільш характерними в сучасний період?
2. Чи має особисте селянське господарство статус юридичної особи?
3. Яким чином здійснюється облік особистих селянських господарств?
4. Який максимальний розмір земельної ділянки, що може надаватися для ведення особистого селянського господарства?
5. Які земельні права та обов'язки членів особистого селянського господарства?
6. Правові форми реалізації продукції особистого селянського господарства.
7. Визначте правові підстави для припинення діяльності особистого селянських господарств.
8. Які пільги передбачені чинним законодавством для особистих селянських господарств? Якими нормативно-правовими актами вони врегульовані?
9. Чи може особисте селянське господарство застосовувати працю найманих осіб за трудовим договором?
10. Яку діяльність здійснюють особисті селянські господарства?

Методичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Здійсніть порівняльну характеристику правового становища фермерського та особистого селянського господарств.

2. Визначте основні напрями державної підтримки особистого селянських господарств.

Практичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Гр-ну М. за рішенням сільської ради було передано безплатно у власність 1 га сільськогосподарських угідь для ведення особистого селянського господарства. М. повторно звернувся до сільської ради з проханням додатково надати у користування земельну ділянку площею 1 га.

Сільська рада відмовила заявнику, пояснивши, що надання земельних ділянок площею більше 1 га для ведення особистого селянського господарства належить до компетенції обласної ради, куди і порадила звернутися гр. М.

Чи допущені порушення чинного земельного законодавства сільською радою в цьому випадку? Який порядок надання земель для ведення особистого селянського господарства?

2. Подружжя В. разом із повнолітнім сином займаються веденням особистого селянського господарства на земельній ділянці загальною площею 6 га, отриманої у власність. Половину власного будинку вони використовують для надання послуг із розміщення осіб, відпочиваючих у сільській місцевості. У 2015 р. батько при виході із сільськогосподарського кооперативу отримав земельну ділянку в рахунок земельного паю, яку передав в оренду фермеру Іващенку.

Фіскальна служба надіслала В. лист, в якому зобов'язала його для розрахунку оподаткованого доходу надати довідку про наявність у власності для ведення особистого селянського господарства земельної ділянки, а також про самостійне вирощування ним продукції тваринництва. Крім того, у листі містилося попередження про заборону без державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності надавати послуги з використанням майна особистого селянського господарства у сфері сільського зеленого туризму одночасно більше ніж 10 відпочиваючим.

В. звернувся за роз'ясненням щодо правомірності вимог фіскальної служби звернувся до юридичної консультації. Підготуйте письмову відповідь.

4. Для реалізації надлишків вирощеної овочевої продукції (перцю, цибулі, капусти) 17-річний С., який разом із батьками займався веденням особистого селянського господарства, без їх дозволу уклав договір купівлі-продажу зазначеної продукції з приватним підприємцем. Водночас з дозволу батьків він реалізував на одному з ринків м. Івано-Франківська молоко і молочну продукцію, які були вироблені в особистому селянському господарстві.

Дайте відповідь на запитання:

1) *чи мав право С. укласти договір щодо реалізації сільськогосподарської продукції;*

2) у яких формах здійснюється реалізація надлишків сільськогосподарської продукції, виробленої в особистих селянських господарствах;

3) яких вимог мають дотримуватися громадяни при реалізації на ринках сільськогосподарської продукції тваринного походження, виробленої в особистих селянських господарствах?

5. Після смерті голови ОСГ, який мав у власності 2 га землі, спадкоємцями стали двоє синів: один проживає у тому ж селі та веде господарство, а інший — мешканець міста, який не планує займатися сільським господарством.

Чи може міський житель залишатися членом ОСГ?

Як розподіляється земельна ділянка ОСГ при спадкуванні згідно із Земельним кодексом?

Література:

Гафурова О. В. Проблеми правового регулювання діяльності особистих селянських господарств. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 280 – 284.

Григор'єва, Х. А. Особисті селянські господарства в контексті продовольчої безпеки: аналіз законодавчих тенденцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 66. С. 99-105. <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc66/23.pdf>

Заєць О. І. Вдосконалення правового статусу особистого селянського господарства в Україні в умовах воєнного стану та євроінтеграції. *Аналітичне-порівняльне правознавство / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ»*. Ужгород, 2024. № 6. С. 440-444. <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/317162/307689>

Лебідь В. І. Правове становище особистих селянських господарств в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.06. К., 2002.

Носік В.В., Коваленко Т.О., Лебідь В.І., Марченко С.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про особисте селянське господарство» / За ред. канд. юрид. наук, доц. Носіка В.В. К.: Кондор, 2004. 252 с.

Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні: Монографія / Семчик В.І., Кулинич П.Ф., Погрібний О.О., Пащенко О.М., Проценко Т.П. та ін.; За ред. В.І.Семчика. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 280 с.

Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

Савельєва О. М., Маклакова І. О. Правові заходи державної підтримки особистих селянських господарств у сучасних реаліях. *Аналітичне-порівняльне правознавство / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ»*. Ужгород, 2022. №3. С. 132-136. <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264932/260912>

Хвасенко А. А. Правове забезпечення розвитку особистих селянських господарств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06. Х., 2002.

Шуляк С. О. Щодо земельної ділянки як визначальної ознаки особистого селянського господарства. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації : матеріали конференції*. 2022. С. 81-82.

Законодавство:

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. №771/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text>

Про сільськогосподарський перепис: Закон України від 23 вересня 2008 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-17#Text>

Про затвердження гігієнічних вимог до дрібнотоварного виробництва та обігу молока: наказ Міністерства аграрної політики України від 07.04.2022 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-22#Text>

Про затвердження вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів: наказ Міністерства аграрної політики України від 12.03.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-19#n23>

Про затвердження Ветеринарно-санітарних вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах: наказ Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту ветеринарної медицини від 19.12.2006 р. № 100. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0042-07#Text>

Інструкція по обліку молодняка тварин, птиці та тварин на відгодівлі: дод. до наказу Міністерства сільського господарства і продовольства України від 15.01.1997 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007244-97#Text>

Про затвердження Інструкції з ведення господарського обліку в сільських, селищних та міських радах: наказ Державної служби статистики України від 11.04.2016 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-16#Text>

Про затвердження Порядку видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок та її форми: наказ Міністерства доходів і зборів України від 17.01.2014 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0201-14#Text>

Про затвердження Порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 14.04.2017 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0574-17#Text>

Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання): Постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/297-2006-%D0%BF#Text>

Про затвердження Форми трудового договору між робітником і фізичною особою та Порядку реєстрації трудового договору між робітником та фізичною особою: наказ Міністерством праці і соціальної політики України від 08.06.2001 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01#Text>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4 (2 год.)**ТЕМА. Договірне регулювання аграрних правовідносин**

Слід зазначити те, що аграрне право не визначає загальні положення про договори, правочини; всі аграрно-правові договори підпорядковуються загальним правилам цивільного

законодавства. Аналіз договірних відносин сільськогосподарських підприємств базується на знаннях норм цивільного права про договірні зобов'язання. Разом з тим договори, стороною яких виступають сільськогосподарські підприємства, мають свою специфіку, пов'язану зі статутною діяльністю сторін. Відповідно, зі всієї системи договорів, які можуть укласти сільськогосподарські суб'єкти, необхідно вибрати найбільш специфічні види договорів і проаналізувати їх, посилаючись на відповідні нормативно-правові акти.

Щоб досягти як практичної, так і наукової мети в аграрному праві провадиться класифікація договорів у сільському господарстві за певними ознаками. Серед основних видів договорів слід проаналізувати із купівлі-продажу, дарування, ренти; при цьому як різновид зобов'язань купівлі-продажу виокремлюються роздрібна купівля-продаж, поставка, контракція сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, міна.

Формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції, забезпечення населення продовольством, а переробних підприємств – сировиною значною мірою залежать від чітко налагодженої системи договірних відносин із закупівель цієї продукції у сільськогосподарських товаровиробників за договорами контракції. Особливе місце в системі реалізації сільськогосподарської продукції український законодавець відводить біржовим договорам, розвиток яких покладається на спеціалізовані аграрні біржі (цьому виду договорів буде присвячено окреме семінарське заняття).

Потреба в рентабельному й конкурентоспроможному вітчизняному виробництві продуктів харчування та сировини змушує аграрних підприємців активно використовувати досвід вітчизняної та закордонної аграрної науки й новітні енергозберігаючі, еколого безпечні технології. Тому в умовах ринкової економіки дедалі більшого значення набувають договори на створення і використання результатів науково-технічної діяльності.

Питання для обговорення:

1. Поняття, види та особливості договірних зобов'язань в АПК.
2. Договір контракції сільськогосподарської продукції як специфічний вид аграрно-правового договору.
3. Договори у сфері матеріально-технічного забезпечення діяльності аграрних товаровиробників (кредитування, фінансового лізингу та ін.).
4. Договори щодо виробничо-технічного обслуговування аграрних товаровиробників.
5. Інноваційні форми аграрно-договірних відносин.
6. Особливості правового забезпечення агроекспортних відносин.

Контрольні питання:

1. Які особливості притаманні аграрно-правовим договорам?
2. Назвіть основні критерії для класифікації договорів у сільському господарстві та види таких договорів.
3. Шляхом укладення яких договорів аграрні товаровиробники мають можливість здійснювати реалізацію своєї продукції?
4. Прокласифікуйте договори на використання науково-технічної продукції у сільському господарстві.
5. Які особливості договорів кредитування за участю аграрного суб'єкта?
6. Порядок розгляду спорів, які виникають з договірних відносин, однією

зі сторін в яких є суб'єкти аграрного підприємництва.

Методичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

Заповніть таблицю, порівнявши договір поставки, договір контракції та біржовий ф'ючерс за критеріями:

- об'єкт;
- момент переходу права власності;
- розподіл ризиків загибелі продукції.

Практичні завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

1. Правління колективного сільськогосподарського підприємства «Зоря» запропонувало вам, як приватному адвокату, підготувати проект договору купівлі-продажу цукру іноземній торговій фірмі.

Виконайте замовлення клієнта.

Які нормативно-правові акти слід використати при підготовці такого контракту?

2. Фермерське господарство «Золота нива» уклало договір контракції з цукровим заводом на поставку 500 тонн цукрових буряків. У червні через аномальну спеку та відсутність дощів (підтверджено довідкою Торгово-промислової палати) врожай загинув. Завод вимагає сплати неустойки та повернення авансу, стверджуючи, що ФГ мало встановити систему зрошення.

Проаналізуйте специфіку відповідальності виробника за договором контракції.

3. Державне с/г підприємство закупив у фермера 200 ц сортового жита і здав його державі в рахунок виконання договору контракції.

Дайте правову оцінку цих дій.

Державне с/г підприємство купило це жито у фермера на стадії «зеленого врожаю» (на корені), самостійно його зібрало та обмолотило.

Чи змінило б це правову оцінку його дій?

4. Агрофірма придбала комбайн у фінансовий лізинг. Через затримку експортної виручки фірма прострочила два платежі. Лізингова компанія дистанційно заблокувала роботу комбайна через GPS-систему в розпал жнив і вимагає повернення техніки.

Визначте правомірність дій лізингодавця.

У чому полягає різниця між орендою та фінансовим лізингом сільгосптехніки?

Література:

Боснюк О. Обіг аграрних розписок: теоретико-правові та практичні питання. *Форум права* 2023. № 4. С. 73-81.

Гаврилюк В.М. Механізм реалізації фінансового лізингу в сільському господарстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 792–795. URL:<http://global-national.in.ua/archive/20-2017/162.pdf>

Гуторов А. О. Теоретико-методологічні засади контрактації в аграрному секторі економіки. *Агросвіт*. 2016. № 15 – 16. С. 14 – 21.

Замрига А.В. Загальні аспекти та перспективи правового регулювання контрактації сільськогосподарської продукції. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 87 – 91.

Костів І. Я. Договір контрактації сільськогосподарської продукції за державним замовленням. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. статей*. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. університет імені В. Стефаника. 2020. Вип. 53. С. 25–32.

Костів І. Я. Форс-мажор за договором контрактації. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. статей*. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т імені В. Стефаника. 2019. Вип. 51. С. 33–39.

Марич Х. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 87–91. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/03/16.pdf>

Осадько А.С. Правове регулювання лізингових відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2016. 20 с.

Поліводський О.А. Правове регулювання реалізації сільськогосподарської продукції: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 1999. 17 с.

Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. Харків: Юрайт, 2015. 241 с.

Світличний О. П., Гуд А. М. Адміністративний договір в аграрному секторі економіки України. *Приватне та публічне право*. 2017. № 4. С. 106 – 109.

Статівка А.М. Договори в системі агропромислового комплексу України в умовах ринкових відносин: автореф. дис. ...доктора юридичних наук. Харків, 1998. 32 с.

Законодавство:

Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17.07.1997 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/97-%D0%B2%D1%80>

Про аграрні розписки: Закон України від 6 листоп. 2012 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>

Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 4 липня 2002 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>

Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину: Закон України від 7 травня 1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180/96-%D0%B2%D1%80>

Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 10 вересня 1999 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033-14#Text>

Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>

Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Про захист прав покупців сільськогосподарських машин: Закон України від 05.06.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/900-15#Text>

Про страхування: Закон України від 18.11. 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>

Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України: Закон України від 05.10.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-16#Text>

Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 р. № 1201-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#n231>

Навчальне видання

Електронне видання

ЯРЕМАК З. В.

АГРАРНЕ ПРАВО УКРАЇНИ:

**методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять
здобувачів заочної форми здобуття вищої освіти
ОПП Право спеціальності 081 Право**

Видання в авторській редакції

Комп'ютерна верстка З. В. Яремак